

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

caput decimum septimum. Quid Imperator post victoriam egerit: &
quomodo Interemistica religionis formula sit procusa.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

& deditioe accepit 23. Maij, & biduo post ingressus insepit: 5. vero Iunij Septemviralem dignitatem cum ditione annexa à Ioanne Friderico captiuo capite protestantium eiusque posteris ablatam Mauritio Duci Saxoniz & captiuo sobriuo contulit (b) captiuus vero ex ijs locis abductus est, & paulo post Landgrauus Hassiz Philippus alterum factiosorum caput Halz Saxonum captus est (c) Porro Ex-Elector cum abduceretur in vinculis zelo Academiae Luthero-VVittebergicæ æstusans filio in mandatis dedit, vt tempestate Belli dissipatas reliquias Academicorum colligeret, & Ienam transferret, quod mox cœptum est, sed pars Lutheranarum Academicorum VVittebergam cum Philippo Melancthone redire maluit, quæ nempe Molliorū erat, Rigidiore vero Ienam concesserunt. (d).

QVID IMPERATOR POST VICTORIAM egerit: & quomodo Interimistica religionis formula sit procusa,

CAPVT XVII.

ARGVMENTVM.

- I. Error Imperatoris post victoriam in captiuo detinendis.
- II. Eiusdem in sedandis religionis controuersis studium.
- III. Concilium solum re-integrari vult.
- IV. Liber INTERIM cœditur.
- V. INTERIM vndiq; impugnatur.
- VI. Casar persequitur nolentes recipere Interimisticam Religionis formam.

I. CLEMENTIA illa qua Imperator post victoriam Saxoni (quem Schlüsselburgius impudenter Iesu Christi Martyrem appellat,) vitæ gratiam fecit, et si laudem eius per totum Christianum orbem plurimum illustrauit, ad Ecclesiæ tamen quietem & securitatem parum profuit: sic vt nouæ semper victoriæ nouas Imperatori pepererint curas. Nam vt in rebus prosperis & omnibus victorijs perpetuam animi moderationem antehac semper vsus fuerat, adeo vt à militibus idem ei quod Hannibali exprobratum fuerit, quod nimirum Vincere sciret, ac victoria vti nesciret; sic etiam eum satis habuit duos illos Principes per quinquennium fere aut sexennium captiuos secum circumducere, compedibus quidem fere singulis die-

bus oneratos, nullo alio cum fructu, quam quod eorum ignominia, vt quidam interpretari non verentur, gloriam quæreret. Interea coniugum lamentationibus, liberorum & cognatorum querelis omnium tam Germanorum, quam exterorum Principum aures quotidie pulsabantur, plerisque passim indignantibus tantos istos Principes, & quidem sub extera gentis, quod inuidiam augebat, custodia, tam diu traduci; etiam inimicorum contra eosdem odio tandem in misericordiam verso. Inter ceteros ijdem grauius de hoc apud Galliarum regem conquesti sunt, qui iam dudum Cæsaris fortunæ & magnitudini inuidebat. In primis vero Protestantes Principes qui fidelem Cæsari in eo bello operam nauarant, pro captiuorum liberatione assiduo apud Cæsarem intercedebant: quum vero surdis auribus preces suas accipi viderent, graui concepta offensione, tempus & iniuriam hanc, vti interpretabantur, vlciscendi, & pristinam patriæ libertatem restituendi, simulque controuersiam de religione renouandi, opportunum circumspicere cœperunt. Melius sane Cæsarem facturum fuisse credibile est, si quibus vitæ gratiam fecerat, ijs integrum quoque libertatis beneficium concessisset, & sic vniuerso bello clementiâ finem imposuisset. Sed fato quodam fit, vt fortuna sæpe contra nostra instituta, consilia & præcautiones rerum euentus dirigat, eosque in sua manu esse demonstrat. Quis vero huius rei euentus fuerit, infra perspicue videbis.

II. Posteaquam Imperator tam graui bello alijque intricatis negotijs sese explicauit, circa Iulij mensem & à Principibus & ciuitatibus quos in gratiâ receperat (qui fere vnus victoriæ huius fructus fuit) ad decies sexies centena millia aureorū, & quingentas aut sexcentas circiter maiores machinas multæ loco exegit; tum rebelles quosdam & in primis Magdeburgenses, qui soli imperium detrectabāt, proscripsit: primam omnium religionis curam suscepit, quæ hæcenus velut in suspensio manserat. Quare & Ecclesiasticis bona restitui, & templâ polluta passim lustrarique expiari, diuinum denique cultum ad pristinam formam instaurari iussit. Comitibus deinde Augustam Viandelicorum in sequentem mensem Septembrem indixit futura in quibus quum exposuisset, omnium malorum quibus hæcenus afflicta

O o 1

fit

b Vlenb Vit. Melanch. cap. 17. num. 2. c Mercator in Chronol. à Vlenberg. loco sit.

hic Germania, Lutherana schisma causam fuisse, nec eorum finem sperari posse nisi dissidium hoc Religionis componatur, permittis quibus hoc munus à Deo demandatum est, controversias, quæ multorum hæreticis conscientias perturbant, deciden. si auctoritate à Principibus & civitatum Legatis petijt, ut utramque sapientum virorum qui Tridentini tam eam ob causam congregati essent, iudicij stare, & Concilij decreta accipere & sequi vellent. Sequidem ijs quæ ad discipulandam religionis causam ire vellent, de securitate idonee cauturum. Et postulationi statim Catholici consentirent. At Mauricius novus Elector & Palatinus tergiversabantur, ergo privatim deinde cum singulis agendo tantum effectum. Electores Palatinus & Mauritius Saxo Lutherani, ut & civitatum legati, Concilij decreta pro sacrosanctis se habituros promiserunt. (a) mentum inquam: 4. 1. 1. ob. declaravit Mauricius, quo die Philippus Melanchthon Witteberga consultus de eate assensit & Academicas Lectiones relumpfit. (b) Unde iterum Philippo ut Molli Lutheranis rempessata Flaccabris Rigidioribusque oborta est, & sub Philippi larva ipsi Mauricio, quæ dum aguntur annus 1547. ad finem excurrit, Comitij nondum absolutis.

III. Jam tum vero Concilium interruptum, adeoque dissipatum erat, quod maior pars Patrum Tridentino Bononiam se contulisset, ob valetudinis seu sanitatis causam. At Cæsar Cardinali Tridentino & Legato suo Mendoza Romam missis, Pontificem maximopere rogavit ut Concilij Patres Tridentum revocaret. Quum vero Pontifex, inconsultis, qui Bononiæ erant, Patribus postulantibus nihil concedere vellent, illi vero Bononiæ manere dectevissent, Imperator moræ impatiens per eundem Legatū suū de Concilij abruptione, ex qua nova turbæ facile subnasci possent protestatur. E contra Pontificis Legat⁹ Cardinalis Montan⁹ aperte dixit, se & Patres qui Bononiæ præsentis adesset motū potius appetituros, quàm ut Imperatoris arbitrio, qui filius, non dominus aut magister sit, Ecclesiæ Concilium perageretur passuros. Concilij enim ordinandi curam ad Pontificem, tamquam Dei in terris Vicarium, pertinere. Protestationem hanc Cæsari Legati ipse quoque Papa, tamquam ad præiudicium Pontificis autoritatis & potestatis pertinentem ægre tulit: interim vero negocium quatuor Cardinalibus dedit, qui de utriusque loci Bononiæ & Tridenti, commo-

ditatibus, ac de Concilij translatione, utrum ea rite facta vel minus esset cognoscerent.

IV. His de rebus à Legatis suis certior factus Imperator, quum longiotem quam veller moram interponi animadverteret, omnibus modis viam aliquam ineundam sibi statuit, qua Interim due ille religiones, Catholica & Lutherana, quoquo modo conciliarentur. Ut vero hæreseos imperum sifteret, quæ velut Ætna novas propediem flammæ per totum Christianum orbem eructatura, omniaque incendijs mixtura videbatur; Protestantium animos tentavit, utrum intermediam aliquam religionis formulam ferre possent. Quem in finem comitia, ut supra dicere cœpimus, Augustam indixerat, ad quæ multi tam Catholicorum quam Protestantium Theologi fuerunt evocati, ut communi collata opera, res tanto facilius procederet. Ex his præcipui fuerunt Julius Pflugius Episcopus Naumbergensis, Michael Sidonius, Joannes Jsebius Agricola, Brentius, Bucerus & Melanchthon. Post longam disceptationem tandem ibi famosus ille liber, quem INTERIM vulgo vocant, conscriptus fuit, in disceptationem est adductus, nihil ferè tam in doctrina quam ceremonijs Catholicæ Ecclesiæ contrarium complectens, adeo ut Missæ quoque canon integer in eo existeret, nisi quod sacerdotum coniugia non damnat (liquidem è Protestantibus nonnulli uxores duxerant, quas repudiare cum nolent; eoque hac in re sine magna perturbatione mutari nihil pollet, coniugij usum illis esse permittendum videretur, donec certum quid à Concilio decerneretur) Item carnis & sanguinis Christi sub utraq; specie communicatio permittatur, ita tamen ne quis contrarium docentes aut facientes damnet: quum sub unaquaque specie Christi corpus integrum contineatur. Hunc librum à magnis oblatum, dedit Pflugio Episcopo Naumbergeni, Sidonio Mogunt. Suffraganeo & Joan. Agricolæ Jsebio, Antinomorum nuper auctori percontandum, quod fecere; & Cæsari retulere, solum à dictis capitibus, ferè à veteri fide discrepare. Itaque per Moguntinū ac Brandeburgicum etiam Mauritio oblatum, ut is privatim ei assentiretur. Interim dum Concilium captum, consumaretur, quod & fecit. Itaque primum privatis suffragijs, ne iterum ut alias palam, reclamaretur & Protestationes novæ orirentur,

appio

a Vlenberg, Vita Melanchth. cap. 17. num. 3. b Vlenberg. ibid.

approbatus; publice approbatus est ab Ordinibus Imperij Mense Martio Anni 1548. et si idem Mauritius mox protestatus sit suorum consiliariorum instantia, quasi sine suorum subditorum consensu, quorum religionem immutatam teneretur servare, nequaquam librum illum concordiae posset approbare. (Erat vero liber hic ante Buceri adventum, uti dictum est, compositus: quem ab Electore Brandeburgico eidem datum, & ab alijs, excepto Brentio & Melanchthone subscriptum, quum evoluisset, sive quod minus ei placeret, sive quod sine sua opera confectum ægre ferret, probare se non posse respondit, & clanculum abiens, Argentinam se recepit.

V. Ad librum hunc continentem Novam & Academicam religionis formam, antiquis Ecclesie constitutionibus contrariam, quamvis Pontifex sanctissime respondit, inauditum & monitrosum esse, ut presbyter ordinatus uxorem ducere, & sacrum officium administrare possit: & consuetudinem illam cœna Domini sub utraque specie sumendam pridem in Ecclesia abrogatam esse, & in his indulgendi potestatem nulli præterquam sibi committere. Nihilominus tamen Imperator, pacis in Germania stabilien- & studio, librum in consensu Ordinum Imperij legi, ac deinde Latina & vernacula lingua excudi, & ab omnibus recipi iussit. Et è Lutheranis quidem alij receperunt, alij reiecerunt. Recepit Joachimus Elector Brandeburgicus: at frater ipsius Joannes reiecit. Subscripsit Elector Palatinus; sed ex eadem familia Dux Bipontinus subscribere recusavit. Dux Wirtembergicus eo perditionem suam publicato, Ministros qui subscribere nollent, dimitti iussit. Saxonie Dux captivus ut scriberetur, numquam adduci potuit: uti nec eius filij: cui tamē Landgravius se submisit. maxima in Mauricio novo Electore erat difficultas, qui multis Principum & Cæsaris collationibus ut probaretur induci non poterat, seductus per suos, donec suis iterum iterumque consultis Theologis rationi cessit & 15. Maij liber ille est publicatus, refutatis sufficienter ijs quæ opponebantur. Et sic quidem dissensionum & turbarum omnia plena erant: Brentius, Bucerus, & Musculus, Lutherani Theologi librum hunc probare noluerunt, quem tamen alij complures approbaverunt, & imprimis Islebius Agricola, non obscuri nominis Lutheranus Theologus, qui etiam præcipuus eius fuit auctor. Beza *Infelicem hunc partem Lutherano apostata Islebij nomine editum* dicit: sed

postquam ex eius lectione cognitum fuit, nihil eo nisi pura doctrina & Ecclesiastica politia depravationem contineri, à fidelibus Ministris statim impugnatum, adeoque fuisse abolitum. Sic Beza: quum Interimistica illa religionis forma à multis civitatibus recepta fuerit, atque adeo etiamnum apud nonnullos vigeat. Palladius insignem ait fuisse illam prodicionem: qua nonnulli ex fratribus ipsorum, ut bonam ab Imperatore inirent gratiam, Interimisticam illam religionem sibi abtrudi, & ad Missam perducere passi sunt, ex illa opinione, quod hæc & talia sint ad aphora. At Melanchthon est is multum huic Concordiæ libro restitisset: uti ex actis eius liquet, timore tamen Cæsaris & Mauritij multum de Veteri pernicacia Lutheranis vivente usurpata remiserat, ut quasi inuitus librum tolerare videretur, quæ propter idem à Flaccianis acerbe est exagritatus. (d) qui pacificationi studens respondit, aliquam servitutem ferendam esse, modo cum impietate non sit coniuncta. Ut paucis dicam, ex Interimistico hoc libro nova religio procusa est, quæ postea tam à verè Catholicis quam Lutheranis fuit oppugnata: quamvis Imperator, ut ab omnibus reciperetur, severe edixerit, quo scilicet Protestantes hac ratione à Lutheranismo abductos, paullatim ad Catholicam reduceret Ecclesiam.

VI. Prædicantes doctrinam hanc approbare recusantes, solum passim vertere & abire iussi sunt. Joannes Brentius Hala, vbi XXVI. annos docuerat, discessit. Osiander Norimberga relicta, in Prusiam se contulit, vbi novam hæresin procedit, de qua lib. II. diximus. Blaurotus Constantiam reliquit. Musculus Augustæ valedicens, Bernam Helvetiorum commigravit. Qui Spiræ & Wormatiæ docuerant, iidem alij alio dilapsi sunt. Et Ridicula tunc apparuit & mere humanum inventum Religio Lutherica, cum ex omnibus eius professoribus nemo inventus est, qui Martyrij coronam pro Lutheranæ religionis aut Confessione Augustanæ moriendo, appeteret: sed omnes dissimulando suam ferociam persecutionem velis remisque fugebant. Quid de his Tertullianum dicitur? quid eis, si de suorum numero essent, exprobraturum putas? Vtinam et in vixisset adhuc Lutherus, & nubes illas è levissimis cerebri sui vaporibus formatas, momento dissipari, id est.

003 Eccle.

c Vlenberg. in Vita Melanchth. omnia illa exactissimo refert cap. 17. & 18. d. lidem cap. 18. & in Matth. Blaccio.

Ecclesiam quam ipse ad finem usque Mundi duraturam
 & sibi & alijs persuaserat, omni forma & decore nuda-
 sam, repente concidere vidisset. Vere enim, Vere tunc
 Lutherana religio ex oculis evanescens inuisibi-
 lis euasit, cum professores eius subtruerunt, passi
 nouam formam induci. Profecto animam tum
 agebat vniuersus Lutheranismus: quam non du-
 bium est quin Interimistica Religio penitus e-
 lisura fuerit, si Concilio mature finis impositus,
 eiusque decreta Imperatore Germaniâ armis ad-
 huc obtinente, promulgata fuissent. Ex ciuitati-
 bus enim pleræque aliæ vltro, aliæ Imperatoris
 metu ac respectu Nouam illam Religionis For-
 mulam amplexæ fuerant. At morâ illa (quippe
 Anno M D LXIV. demum Concilium illud con-
 clusum fuit) Hæresi respirandi dedit spacium,
 effecitque vt dum extrema Concilij expectaban-
 tur decreta, Lutherana religio non pristinos mo-
 do suos cultores permulserit, sed novos etiam al-
 legerit. Vt enim arbor quæ iam inueterauit, &
 radices alte egit, non facile deijcitur; sic religio
 etiam falsa ex animo quem semel occupauit, æ-
 gre admodum euellitur atque extirpatur. Imper-
 ator interim nihilominus Imperij Ordines vt
 doctrinæ huic subscriberent, vrgere non cessabat;
 adeo vt etiam ciuitates id facere recusantes pro-
 scriptæ, & è concionatoribus nonnulli compre-
 hensî & in vincula coniecti sint, vt Vlmenfisbus ac-
 cidit, è quibus tamen duo subscriperunt. Quid
 multius? E ciuitatibus pleræque, vt Augusta, Con-
 stantia, Lindauia, Vlma, &c. dicto Cæsaris audien-
 tes fuerunt: Argentinenses vero & Magdebur-
 genses mira pertinacia tergiversabantur. Et illi
 quidem diuersis legationibus Cæsarem obseca-
 runt, vt in Augustana confessione vsq; ad Conci-
 lij determinationem persistere sibi liceret; inte-
 rim vero nulla se impedimenta Catholicæ Ecclē-
 siæ, aut eius de festis, de ieiunijs, & quæ eiusmodi
 sunt constitutionibus, nec ipsis etiam Ecclesiasti-
 cis obiecturos: rogare tantum vt cuique quam
 velit religionem, citra scandalum profiteri liceat,
 donec à Concilio certi quid statuatur. Quod si
 Cæsar simplicius aliquanto cum ipsis egisset, &
 propositum acius vssisset, dubium non est quin
 decretum illi recepturum fuisset. Quum enim Ar-
 gentoratum venturus diceretur, mirum est quanto-
 pe etiam contumacissimi consternati fuerint, sic
 vt multi forrenis suis metuentes, relicta vrbe, aliò

migrarint. Vbi vero Cæsarem iter Vlman habere,
 & inde in Belgium descendere velle percerebuit,
 resumptis animis, aliam ad eum legationem misere-
 runt, cuius exitus post multam actionem is fuit,
 vt de restaurando diuino cultu cum Episcopo &
 alijs iussi sint transigere. Tandem ergo Imperato-
 re cum duobus captiuis Principibus, Saxone &
 Landgrauio, in Belgium transgresso, Argentina
 Catholica religio postliminio restituta, & Missa
 XXI. annos iam intermissa, in tribus templis ex-
 piatis prius, rursus fuit celebrata: quod à Sleida-
 no prolixè recitatur. Magdeburgenses restabant,
 & Bremenses, qui extrema perferre, quam illam
 religionis mutationem admittere maluerunt; in
 quos proscriptio lata fuit, & promulgata quo-
 que in illos sententia. At in proscriptos cuius
 fortunam suam experiri ius est. Magdeburgenses
 quidem quum diu muris sese continuissent, tan-
 dem cum octo armatorum millibus & tormentis
 aliquot egressi, ab Archiepiscopi & ijs quas Cæsar
 ei summitterat copijs, aduerso commisso prælio,
 cladem acceperunt. Eius deinde belli cura Mau-
 ritio demandata fuit; qui vrbe obsessam suis
 auxiliarijs copijs, tandem ad pacis conditiones
 & veniam ab Imperatore petendam adegit; recep-
 to religionis decreto, de pensis quinquaginta au-
 reorum millibus, & duodecim tormentis maiori-
 bus traditis. Sic quoque ibidem Ecclesia restituta
 fuit, expiatis quæ hæresis profanauerat, locis. Sleida-
 nus rerum sacrarum rudis, quo loco Missa re-
 staurata mentionem facit, sanctum hoc sacrifici-
 um scurriliter irridet, omnes ceremonias quæ in
 eo adhibentur, ita repræsentans, vt ipsa Missa ni-
 hil aliud quam Mimus aut Comœdia; & sacerdos
 histrio videatur. quo facto suam manifeste confi-
 tetur imperitiam vt qui quid Missa sit, plane non
 intelligat, perinde agens, ac si Gallicani idiomatis
 ignarus, Gallicanos loquentes agentesque videns
 ac audiens, eos vt Gallos & gallinas cucurite pro-
 nunciet. quæ, malum est ista amentia hominum?
 quos B. Judas iam pridem notauit sua epistola
 scribens: *Quacunq; quidem ignorans blasphemant*
&c. Va illis. Quare operæ precium mihi visum
 fuit, Catholico Lectori, vt hæreticorum inue-
 teratam malitiam non videat modo sed & ma-
 nu tangat, sacrarum illarum quæ in solenni &
 quotidiano sacrificio vsurpantur, rationes alibi
 copiosius explicare, vt & pridem eodem à pluri-
 bus

bus sunt explicatæ. (8) Interim ð miser scurra vol- que omnes hæretici, qui sacras Domini aedes pol- luitis, nobisque eas expurgandi & de novo conse- crandi necessitatem impoivistis, hoc scitote: pri- mum per duodecim Cruces quas Episcopus in consecratione Templorum depingit, duodecim sig- nificari Apostolos; quod ipsi his armis & Sathanâ & Mundum vicerint ac proffigant. Oleum quo- que in hac consecratione adhibetur, quod liquor hic inter omnes nobilissimus sit & natura sua & significatione. Oleo, inquit Cyprianus in Sermone de Chrismate; altaris lapides unguuntur, ut eiusmodi sacrosanctis mysterijs spiritualis quadam pinguedo subse- se agnoscat, qua externa actioni efficaciam largiatur. Nam ut oleum omnibus reliquis liquoribus supernatat sic sacerdotalis dignitas, omnia in se continens, omnes in terra dignitates antecellit. Lavatur & fumigantur saxa vel lapides, ut intelligatur, illam non amplius iam esse negotiationis domum. Latinas vero & Græcas lit- teras in pavimento describit Episcopus, ad signifi- candum, his duabus linguis sancta mysteria Orientis & Occidentis Ecclesiæ administrari. Idem templi fo- res ingressurus pulsat, sanctas reliquias deferens, eò quod cum omnipotentis Dei auxilio omnes diabobos inde expellit; ut semper illa posthac sit Dei Domus. Hæ quidem & similes ceremoniæ à S. Augustino & Sancto Bernardo descriptæ exstant. Vide igitur nostri sæculi putidam perversitatē ea irri- dentis ad quæ visenda præsei illi Christiani tanto studio, fervore & applausu accurrebant. Eusebius, Frequenter, inquit, sum gaudio & lætitia, ob templo- rum Dedicaciones, festos dies à Christianis celebrari, in quibus omnes Presbyteri conveniant, adeo ut nec procul inde distantes venire cunctentur. Sanctus Basilus ex- cusat se, quod populum istiusmodi ceremonia expectatio- ne diu suspendisset. Et Sanctus Athanasius Imperato- rem ad similem actum invitat. Nihil reliquum est, inquit, ad integrum decus & ornatum, quam ut tu quoque consecrationi à te ædificatæ ecclesiæ interis. Et Prosper se præsentem fuisse scribit, quando ecclesia quadam Carthagine ab Aurelio Augustini præ- decessore Deo dedicata & consecrata fuit: ubi in forisum frontispicio non sine ingenti miraculo hæc antiquis litteris inscripta, reperta fuerint: Aurelius Pontifex dedicavit.

Sed quid opus est plura? quum de ceremonia hæc Consecrationis, quam Novatores Antichristi notam appellant, om- nis antiquitas honorificè loquatur.

QUOMODO SAXONIÆ DUX
Electorali dignitate privatus, & Hassiæ Land-
gravius Cæsaris arbitrio se permittere
coactus sit.

CAPUT XVIII.

ARGUMENTUM.

- I. Hæretici victoriæ Cæsaris attoniti & stupefacti.
- II. Saxonia Dux Electorali dignitate excuritur.
- III. Landgravius capto Saxone, animum despondit.
- IV. Hala ad Imperatoris pedes se abiecit & per Cancellarium perorat.
- V. Imperatoris ad eum responsio.
- VI. Landgravius imprudentia.

MAGNA illa Saxonici belli victoriæ, plu- ribus deinde alijs veluti concatenata, qui- bus & Landgravius non multo post ad Imperato- ris prostratus, & præcipuarum urbium portæ Cæ- sari apertæ, è Germania vero ad quingenta fere tormenta maiora abducta sunt, Hæreseos omnia fere hæctenus prospere agentis, adeoque Imperiū ex felici huius belli, quem spe devoverat, exitu, in omnes affectantis, torrentem & imperium maxi- mopere retardavit. Ex omni enim illa spe, stulti homines nihil aliud reportarunt, quam quod cam- pos caelorum eadaveribus oppletos, præcipuum factionis ducem captivum, alterum socij casu per- teritum, & nihil nisi vitæ, & quæ exigua restabat, ditionis suæ conservandæ modos circumspicien- tem, ipsi quoque non minus attoniti viderunt. Miseri Prædicantes Lutherani, qui durante bello hæctenus mustarant, eo confecto huc illic di- spersi, latibula quæsi verunt; & ad Helvetios in primis nonnulli se receperunt. Nulla de re tum frequentior fuit aut consultatio aut oratio, quam quibus modis effici posset, ne quid in Landgraviū durius statueretur: at Imperator, spreta omni in- tercessione, nulla alia conditione in gratiam eum reci-

e Expositio Missæ Argentina, Lipsiæ, Colonia, Mogun- tia &c. multiplex & olim & nunc edita est, imprimis ac- curate universæ Vitæ ac mortis Christi æconomia par- tibus singulis Missæ correspondere ostendit libellus Colonia- edius Tit. Mysteria Fidei sacro Missæ officio aptata.